

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A
UALIMU ELIMU YA AWALI

680

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2018

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A na maswali mawili kutoka kila sehemu B na C.

maktaba.tetea.org

1. (a) Eleza kwa kifupi maana ya Elimu Jumishi.

(b) Andika kwa kifupi njia tatu ambazo mwalimu wa Elimu ya Awali anaweza kuzitumia kuwatambua watoto wenye mahitaji maalum wa shule ya Elimu ya Awali.

(a) Maana ya Elimu Jumishi:

Elimu Jumishi ni mfumo wa elimu unaowajumuisha watoto wote, wakiwemo wale wenye mahitaji maalum, katika mazingira ya darasa la kawaida, huku wakipewa msaada unaofaa ili waweze kujifunza pamoja na wenzao bila ubaguzi.

(b) Njia tatu za kutambua watoto wenye mahitaji maalum:

Uchunguzi wa tabia: Mwalimu anaweza kuangalia tabia za mtoto, kama kama ana matatizo ya kusikiliza au kushirikiana na wenzake.

Mazungumzo na wazazi: Anaweza kuuliza wazazi kuhusu maendeleo ya mtoto, kama kama ana matatizo ya kuona au kusikia.

Tathmini ya ujifunzaji: Anaweza kufanya tathmini rahisi, kama kuuliza mtoto achore au ahesabu, ili kuona kama ana matatizo ya kiakili.

2. (a) Eleza kuhusu dhana ya ushirikishaji wa wazazi.

(b) Orodisha shughuli tatu ambazo wazazi wanaweza kushiriki katika uendeshaji wa kiuto cha Elimu ya Awali.

(a) Dhana ya ushirikishaji wa wazazi:

Ushirikishaji wa wazazi ni mchakato wa kuwashirikisha wazazi katika shughuli za elimu za watoto wao, ili kusaidia maendeleo ya watoto kiakili, kijamii, na kihisia kupitia ushirikiano kati ya shule na familia.

(b) Shughuli tatu za wazazi:

Kushiriki katika mikutano ya shule: Wazazi wanaweza kuhudhuria mikutano ya shule ili kujadili maendeleo ya watoto wao.

Kusaidia katika shughuli za darasa: Wanaweza kusaidia katika shughuli kama kusimulia hadithi au kuandaa vifaa vya michezo.

Kufuatilia kazi za nyumbani: Wanaweza kusaidia watoto wao kufanya kazi za nyumbani, kama kuwasaidia kusoma herufi za alfabeti.

3. Ainisha changamoto nne zinazoweza kuwakabili watoto wa Elimu ya Awali zinazohitaji ushauri nasaha.

Changamoto zinazoweza kuwakabili watoto ni:

Matatizo ya kihisia: Watoto wanaweza kuwa na woga au huzuni, kama kutokana na kutengana na wazazi wao.

Matatizo ya kijamii: Wanaweza kuwa na ugumu wa kushirikiana na wenzake, kama kushindwa kushiriki vifaa vya kuchezea.

Changamoto za kiakili: Wanaweza kuwa na matatizo ya kujifunza, kama ugumu wa kumudu herufi au nambari.

Matatizo ya kimwili: Wanaweza kuwa na ulemavu wa kimwili, kama matatizo ya kusikia, yanayohitaji ushauri wa jinsi ya kushirikiana darasani.

4. Orodisha sifa nne zinazoshirikiana kuka kimudu kwa moto wa elimu ya awali.

Sifa za kimudu kwa moto ni:

Uwezo wa kufikiri: Mtoto anaweza kufikiri kwa mantiki rahisi, kama kutatua matatizo ya kuhesabu nambari 1 hadi 5.

Ustadi wa kijamii: Anaweza kushirikiana na wenzake, kama kushiriki vifaa vya kuchezea au kucheza pamoja.

Uwezo wa kimwili: Anaweza kumudu kalamu, kukimbia, au kuruka bila matatizo makubwa ya mwili.

Ustadi wa lugha: Anaweza kuelezea mawazo yake, kama kusema “Nataka kucheza” au kusikiliza hadithi.

5. (a) Unaelewa nini kuhusu kitabu cha mwongozo wa mwalimu.

(b) Andika faida tatu za kitabu cha mwongozo wa mwalimu katika kufundishia elimu ya awali.

(a) Kitabu cha mwongozo wa mwalimu:

Kitabu cha mwongozo wa mwalimu ni nyenzo inayomudu mwalimu maelekezo, mbinu, na shughuli za kufundishia, pamoja na malengo ya somo, ili kuhakikisha ufundishaji unafanikisha malengo ya mtaala wa Elimu ya Awali.

(b) Faida tatu za kitabu cha mwongozo:

Kutoa mwongozo wa kufundishia: Kinamudu mwalimu mbinu za kufundisha, kama jinsi ya kutumia michezo kufundisha hesabu.

Kuhakikisha uwiano wa mada: Kinaonyesha mada zote zinazopaswa kufundishwa, kama lugha, hesabu, na sayansi, ili hakuna inayopuuzwa.

Kusaidia kupanga somo: Kinamudu mwalimu kupanga somo vizuri, kama kuweka muda wa kila shughuli ya darasa.

6. Andika kwa kifupi hoja nne zinazothibitisha umuhimu wa mapitio ya mandiko wakati wa kufanya utafiti katika Elimu ya Awali.

Hoja za umuhimu wa mapitio ya mandiko ni:

Kupata uelewa wa mada: Mapitio yanamudu mwalimu kuelewa mada za Elimu ya Awali, kama jinsi watoto wanavyojifunza kupitia michezo.

Kutambua changamoto: Yanasaidia kutambua changamoto za watoto, kama matatizo ya kujifunza, kutoka kwa tafiti za awali.

Kupata mbinu mpya: Yanamudu mwalimu kupata mbinu za kufundishia, kama kutumia nyimbo kufundisha lugha.

Kusaidia kulinganisha: Yanaruhusu mwalimu kulinganisha matokeo yake na tafiti zingine, kama kuona kama watoto wana maendeleo sawa.

7. Orodhesha sifa nne za darasa la Elimu ya Awali.

Sifa za darasa ni:

Mazingira ya kirafiki: Darasa linapaswa kuwa na rangi za kuvutia na picha zinazowavutia watoto.

Vifaa vya kujifunzia: Linapaswa kuwa na vifaa kama vitabu vya hadithi, vifaa vya kuchezea, na kalamu za kuchorea.

Nafasi ya kucheza: Linapaswa kuwa na nafasi ya watoto kucheza, kama kona ya michezo au eneo la nje.

Usalama: Linapaswa kuwa salama, kama kuwa na fanicha zisizo na ncha kali na sakafu isiyoteleza.

8. Eleza kwa kifupi jinsi mbinu zifuatazo zinavyoweza kutumika katika kupata taarifa za moto wa Elimu ya Awali.

(a) Mahojiano

(b) Uchunguzi wa makini

(c) Ukusanyaji wa takwimu

(d) Kutumia maono

(a) Mahojiano:

Mwalimu anaweza kuuliza wazazi au watoto maswali rahisi, kama “Unapenda kucheza na nani?” ili kupata taarifa za tabia za mtoto.

(b) Uchunguzi wa makini:

Anaweza kuangalia mtoto anapocheza au kujifunza, kama kuona kama anaweza kushiriki vifaa vya kuchezea na wenzake.

(c) Ukusanyaji wa takwimu:

Anaweza kukusanya data, kama idadi ya watoto walioweza kusoma herufi za alfabeti baada ya somo fulani.

(d) Kutumia maono:

Anaweza kutumia picha au video kuangalia maendeleo ya mtoto, kama kurekodi mtoto anapochora ili kuona ustadi wake wa kimudu.

9. Bainisha faida nne za kufanya tathmini ya maendeleo ya moto wa Elimu ya Awali.

Faida za tathmini ni:

Kutambua maendeleo: Tathmini inasaidia kuona maendeleo ya mtoto, kama kama anaweza kuhesabu hadi 10.

Kutambua changamoto: Inasaidia kutambua matatizo, kama ugumu wa kusoma herufi, ili kusaidia mapema.

Kusaidia wazazi: Inawapa wazazi taarifa za maendeleo ya watoto wao, kama kama wanahitaji msaada wa ziada.

Kuboresha ufundishaji: Inamudu mwalimu kubadilisha mbinu za kufundishia, kama kutumia michezo zaidi ikiwa watoto hawajaelewa.

10. Orodisha manufaa manne ya Elimu ya Awali kwa watoto wa Kitanzania.

Manufaa ya Elimu ya Awali ni:

Kujiandaa kwa shule ya msingi: Inawasaidia watoto kujifunza misingi kama kusoma na kuandika kabla ya shule ya msingi.

Kukuza ustadi wa kijamii: Inawafundisha watoto kushirikiana na wenzao, kama kushiriki vifaa vya kuchezea.

Kukuza lugha: Inawasaidia watoto wa Kitanzania kuboresha Kiswahili au lugha za kikabila kupitia hadithi na nyimbo.

Kukuza ubunifu: Inawapa watoto nafasi ya kuchora, kuimba, na kucheza, hivyo kukuza ubunifu wao.

11. Ainisha wadau sita wa elimu ya kawaida nchini Tanzania.

Wadau wa elimu ni:

Wazazi: Huwasaidia watoto wao kwa kuwafuatilia na kushiriki katika shughuli za shule.

Walimu: Huwafundisha watoto na kuwapa mwongozo wa kujifunza.

Serikali: Huweka sera za elimu na kutoa rasilimali kama vitabu na shule.

Jamii: Husaidia katika maendeleo ya shule, kama kujenga darasa.

Wafadhili: Hutoa msaada wa kifedha au vifaa, kama kompyuta au vitabu.

NGOs: Husaidia katika miradi ya elimu, kama kutoa mafunzo kwa walimu.

12. Kwa kutumia hoja sita, bainisha vigezo vya mtaala wa Elimu ya Awali nchini Tanzania.

Vigezo vya mtaala ni:

Kufaa kwa umri: Maudhui yanapaswa kutoshea umri wa watoto, kama kutumia picha badala ya maandishi mengi.

Kushirikisha watoto: Mtaala unapaswa kuwashirikisha watoto kwa vitendo, kama michezo ya kujifunzia.

Kukuza ustadi wa kijamii: Unapaswa kuwafundisha watoto kushirikiana, kama kushiriki vifaa vya kuchezea.

Kuzingatia mazingira ya Kitanzania: Unapaswa kujumuisha mazingira ya ndani, kama hadithi za kikabila za Kitanzania.

Kukuza lugha: Unapaswa kusaidia watoto kuboresha Kiswahili na lugha za kikabila kupitia nyimbo na hadithi.

Kuhakikisha usawa: Unapaswa kuwajumuisha watoto wote, wakiwemo wale wenye mahitaji maalum, ili kila mmoja afaidike.

13. Eleza bayana changamoto sita katika uendesaji wa Elimu ya Awali nchini Tanzania.

Changamoto za uendesaji ni:

Ukosefu wa rasilimali: Shule nyingi hazina vifaa vya kutosha, kama vitabu au vifaa vya kuchezea.

Ukosefu wa walimu: Kuna uhaba wa walimu waliohitimu kufundisha Elimu ya Awali, hasa vijijini.

Mazingira duni: Baadhi ya shule hazina mazingira salama, kama darasa zenye paa zinazovuja.

Ukosefu wa ushirikiano wa wazazi: Wazazi wengi hawashiriki katika elimu ya watoto wao, kama kushindwa kuhudhuria mikutano.

Changamoto za lugha: Watoto wengi wanakabiliwa na changamoto za lugha, kama kutofahamu Kiswahili vizuri.

Ukosefu wa mafunzo kwa walimu: Walimu wengi hawapati mafunzo ya kutosha ya kufundisha Elimu ya Awali kwa ufanisi.

14. (a) Eleza faida mbili na dosari mbili za kufundishia kwa njia ya maonesho kwa watoto wa Elimu ya Awali.

(b) Fafanua mambo mawili ya kuzingatia wakati wa maonesho katika kufundishia wiwango.

(a) Faida mbili na dosari mbili za maonesho:

Faida:

Kuvutia watoto: Maonesho, kama kuonyesha jinsi ya kuhesabu kwa kutumia mipira, yanawavutia watoto na kuwafanya wazingatie.

Kusaidia uelewa: Yanawasaidia watoto kuelewa kwa vitendo, kama kuona jinsi ya kumudu kalamu kwa kuangalia maonesho.

Dosari:

Kuhitaji rasilimali: Maonesho yanaweza kuhitaji vifaa, kama mipira au picha, ambavyo huenda visipatikane.

Kupoteza muda: Kuandaa maonesho kunaweza kuchukua muda mwingi, kama kuandaa vifaa vya kuonyesha.

(b) Mambo mawili ya kuzingatia:

Uwazi wa maonesho: Maonesho yanapaswa kuwa wazi, kama kutumia vifaa vinavyoonekana kwa watoto wote darasani.

Kushirikisha watoto: Mwalimu anapaswa kuwashirikisha watoto, kama kuwapa nafasi ya kugusa vifaa vya maonesho.

15. (a) Tofautisha kati ya mkoba wa kazi na orodha hakiki.

(b) Andaa orodha hakiki kwa watoto Kulwa, Doto, Masanja na Koku kulingana vigezo viwango vya kufundishia wiwango.

(a) Tofauti kati ya mkoba wa kazi na orodha hakiki:

Mkoba wa kazi: Ni mkusanyiko wa kazi za mtoto zinazofanywa kwa muda, kama michoro au kazi za kuandika, zinazoonyesha maendeleo yake.

Orodha hakiki: Ni orodha inayotumia vigezo maalum kupima ustadi wa mtoto, kama kuangalia kama anaweza kuhesabu au kusoma herufi.

(b) Orodha hakiki kwa watoto Kulwa, Doto, Masanja, na Koku:

Jina

Kuhesabu (1-5)

Kusoma Herufi

Kushiriki na Wenzake

Kumudu Kalamu

Maoni

Kulwa

Ameweza

Ameweza

Anahitaji msaada

Ameweza

Anahitaji kushirikiana zaidi

Doto

Anahitaji msaada

Ameweza

Ameweza

Anahitaji msaada

Anahitaji mazoezi ya kalamu

Masanja

Ameweza

Anahitaji msaada

Ameweza

Ameweza

Anahitaji msaada wa kusoma

Koku

Ameweza

Ameweza

Ameweza

Ameweza

Anaendelea vizuri

16. Andaa andalio la somo kwa watoto wa Elimu ya Awali kwa kuzingatia umahiri mkubwa wa kutunza afya na shughuli ndogo ya kufanya tendo vya kuoonesha umahiri wa kuhusiana.

Andalio la Somo

Mada: Kutunza Afya

Umri wa Watoto: Miaka 4-5

Muda: Dakika 30

Malengo:

Mtoto aweze kuelezea umuhimu wa kunawa mikono.

Mtoto aweze kuonesha tendo la kunawa mikono kwa vitendo.

Hatua za Kufundishia:

Utangulizi (Dakika 5): Mwalimu atasimulia hadithi fupi kuhusu mtoto aliyekula bila kunawa mikono na akapata tumbo. Atauliza, “Kwa nini tunapaswa kunawa mikono?”

Shughuli za Kati (Dakika 15):

Mwalimu ataonyesha jinsi ya kunawa mikono kwa kutumia sabuni na maji, akiangazia hatua kama kusugua mikono na kukausha.

Watoto watafanya tendo la kunawa mikono kwa kutumia beseni la maji na sabuni, kila mmoja akifanya kwa zamu.

Hitimisho (Dakika 10): Mwalimu atajadili na watoto umuhimu wa kunawa mikono, kama kuzuia magonjwa, na kuuliza maswali kama “Tutanawa mikono lini?”

Rasilimali: Beseni, maji, sabuni, taulo.

Tathmini: Kuangalia kama watoto wanaweza kunawa mikono kwa usahihi na kuelezea umuhimu wake.